

Echo en Narcissos

Tiresias

Het bekendste van alle verhalen waarin een jongeling veranderd wordt in een bloem begint ermee dat een bezorgde moeder met haar zoon een profeet gaat raadplegen. Naast de waarzeggers en sibillen die het woord voerden in de goddelijke orakelplaatsen waren er ook bepaalde uitverkoren stervelingen aan wie de goden de gave van de voorspelling hadden verleend. Bij zo iemand te rade gaan was net zo gewoon als een afspraak bij de dokter bij ons.

De twee vermaardste zieners uit de Griekse mythologie waren Cassandra en Tiresias. Cassandra was een Trojaanse profetes op wie de vloek rustte dat ze altijd volmaakt juiste voorspellingen deed, die echter door niemand werden geloofd. De Thebaan Tiresias had een al even getormenteerd bestaan. Hij was als man geboren, maar werd door Hera voor straf in een vrouw veranderd, omdat hij twee parende slangen met een stok had geslagen, wat de godin ernstig had ontriefd, om een reden die alleen haar bekend was. Nadat hij Hera zeven jaar als priesteres had gediend, herkreeg Tiresias zijn oorspronkelijke mannelijke gedaante, maar werd prompt door Athene met blindheid geslagen, omdat hij haar naakt had gezien terwijl ze in de rivier baadde.* Dat is het ene verhaal dat een verkla-

* Merk op dat dit vergrijp sterk lijkt op dat van Aktaion, die Artemis bespiedde. De preutsheid die goden tijdens het baden aan de dag legden was immens. T.S. Eliot verwijst met een aantal memorabele versregels naar Tiresias in het deel 'The Fire Sermon' van zijn gedicht *The Waste Land*:

ring biedt voor zijn blindheid, maar ik geef de voorkeur aan de variant waarin verteld wordt dat hij naar de Olympos werd ontboden om scheidsrechter te zijn bij een weddenschap tussen Zeus en Hera. Ze waren het niet eens over de vraag welk geslacht het meest genoot van seks. Omdat Tiresias zowel man als vrouw was geweest en dus in de unieke positie verkeerde dat hij deze vraag kon beantwoorden, spraken ze af dat ze zich bij zijn oordeel zouden neerleggen.

Tiresias verklaarde dat seks naar zijn ervaring voor een vrouw negenmaal plezieriger was dan voor een man. Dit wekte de woede op van Hera, die er juist op had ingezet dat de man het meeste genot beleefde aan de daad. Misschien baseerde ze haar mening op de onuitputtelijke geslachtsdrift van haar echtgenoot en haar eigen veel geringere libido. Hera beloonde Tiresias voor de gedane moeite door hem met blindheid te slaan. Een god kan de betoveringen van een ander nooit ongedaan maken, dus het beste wat Zeus voor Tiresias kon doen om het leed te verzachten was hem helderziendheid te verlenen, de gave van de profetie.*

Narcissos

Er was eens een najade, LIRIOPE geheten, die paarde met de riviergod KEFISSOS, en het leven schonk aan een zoon, NARCISSOS, wiens schoonheid zo in het oog sprong dat ze zich zorgen maakten over zijn toekomst. Liriope had genoeg meegemaakt om te weten dat grote schoonheid een griezelig voorrecht was, een gevaarlijke ei-

Ik, Tiresias, hoewel blind, pulserend tussen twee levens,
Oude man met gerimpelde vrouwenborsten, kan zien [...]
Ik, Tiresias, oude man met rimpelige memmen
Zag het gebeuren en voorspelde de rest [...]
En ik, Tiresias, heb alles vooraf geleden [...]

* Voor een sterveling lijkt het misschien een grote eer om door de goden gevraagd te worden als scheidsrechter op te treden, maar zoals uit dit verhaal blijkt, en zoals de Trojaanse prins Paris nog zou ontdekken, kon het rampzalige gevolgen hebben.

genschap die heikele en zelfs fatale consequenties kon hebben. Toen Narcissos vijftien jaar oud was en onderwerp begon te worden van ongewenste attenties, besloot ze in te grijpen.

‘We gaan naar Thebe,’ zei ze tegen hem, ‘om je door Tiresias de toekomst te laten voorspellen.’

Dus liepen moeder en zoon helemaal naar Thebe, een tocht van twee weken, en sloten zich aan bij de mensen die zoals elke ochtend in de rij stonden voor de tempel van Hera om de ziener te bezoeken.

‘Hoewel u blind bent en mijn zoon niet kunt zien,’ zei ze tot Tiresias toen ze eindelijk aan de beurt waren, ‘kunt u van me aannemen dat iedereen die hem ziet in de ban raakt van zijn uiterlijk. Er heeft op aarde geen schonere sterveling rondgelopen.’

Narcissos bloosde tot aan zijn gouden haarwortels en schuifelde heen en weer, zichtbaar in verlegenheid gebracht.

‘Ik weet genoeg van de goden om te vrezen dat een zo grote schoonheid eerder een vloek dan een zegen zal zijn,’ vervolgde Liriope. ‘De hele wereld weet wat er is gebeurd met Ganymedes, met Adonis, met Tithonos, Hyacinthos en al die andere jongens die veel minder mooi waren dan mijn zoon. Dus vraag ik u, grote ziener, mij te vertellen of Narcissos een lang en gelukkig leven zal leiden. Is het zijn *moira* om ooit een rustige oude dag te mogen hebben?*

U, die blind bent, ziet alles wat voor de rest van ons onzichtbaar is. Ik smeed u, vertel me wat het lot van mijn geliefde zoon zal zijn.’

Tiresias stak zijn handen naar voren en betastte Narcissos’ gezicht.

‘Vrees niet,’ zei hij. ‘Zolang hij zichzelf niet kent, wacht Narcissos een lang en gelukkig leven.’

Liriope begon hardop te lachen. ‘Zolang hij zichzelf niet kent!’ Uit zo’n rare uitspraak viel niets zinnigs op te maken. Hoe kan iemand zichzelf kennen?

* De Moirai waren de Schikgodinnen, zoals je je misschien herinnert. De Grieken dachten dat er voor elk individu een persoonlijk, uniek *moira* was, dat kon worden uitgedrukt als een combinatie van noodzaak, noodlot, gerechtigheid en fortuin. Iets tussen geluk en *kismet* in.

We verlaten nu de tempel van Hera in Thebe, waar Liriope Tiresias opgelucht haar dank staat te betuigen, en komen na een korte tocht aan bij de voet van de berg Helikon, waar in de beekjes en weiden rondom de stad Thespias de bevalligste nimfen van heel Griekenland vertoefden. Zo bevallig waren zij dat ze dikwijls bezocht werden door Zeus zelf, wiens zwak voor bevallige nimfen al eerder ter sprake is gekomen.

De oreade ECHO was zeker niet de minst bevallige onder hen, maar ze had een eigenschap die maakte dat Zeus en andere potentiële aanbidders haar een beetje uit de weg gingen. Ze was namelijk een ontzettende kletsvrouw – een combinatie van roddeltante, nieuwsgierige buurvrouw en overbezorgde beste vriendin. Het lukte Echo niet om ook maar even haar mond te houden. Er school niets boosaardigs in haar gekwetter, integendeel, ze deed dikwijls haar best om haar vrienden te helpen, hun een dekmantel te bieden, hen te prijzen en in een gunstig daglicht te stellen. Wel speelde er een zekere ijdelheid mee, want ze had een stem die heel plezierig klonk, of ze nu sprak of zong. Zoals veel mensen die gezegend zijn met een aangenaam stemgeluid, mocht ze haar mondje graag roeren. Ze werd tot op zekere hoogte beschermd door de godin Afrodite, een bewonderaarster van haar zangkunst, waarin altijd de liefde werd opgehemeld. Kortom, Echo was een romantica. Je kon haar aanwrijven dat ze sentimenteel en bij vlagen zelfs exorbitant, exuberant of extravagant was, maar op haar goede bedoelingen en trouwhartigheid viel niets af te dingen.

Zeus bracht graag heimelijke bezoeken aan Echo's zusters en nichtjes, de oreaden en de najaden, en Echo genoot ervan om ieders vertrouweling en beste vriendin te zijn. Ze vond het eigenlijk wel een spannend idee dat haar vriendinnen en verwanten het hielden met Zeus, de Wolkenverzamelaar en Oppergod in eigen persoon. Het was een geheim dat ze met graagte koesterde.

Hera had altijd al haar bedenkingen gehad als Zeus een poos van huis was, maar sinds kort waren zijn uitstapjes een stuk langduriger

geworden. Van een vink die op haar hand was had ze gehoord dat haar echtgenoot was gesignaleerd in de heuvels aan de voet van de Helikon, dus besloot ze op een zonovergoten middag daarheen te gaan, in de hoop hem op heterdaad te betrappen. Ze was nog maar nauwelijks uit haar karos gestapt toen er een bergnimf druk kwebbelend op haar toekwam. Het was Echo, als altijd voorafgegaan door haar spraakwater.

‘Koningin Hera!’

Hera trok haar wenkbrauwen op. ‘Ken ik jou?’

‘O, Majesteit!’ riep Echo, terwijl ze zich op haar knieën liet vallen. ‘Wat een geluk om u hier te zien! Wat een eer bewijst u ons! En u bent ook nog in uw strijdswagen gekomen! Mogen de pauwen gevoerd worden? Dat we hier een god van de Olympos mogen ontvangen! Ik weet niet meer hoe lang geleden het is dat een van de Olympiërs voor het laatst aandacht aan ons schonk. Het is zo’n –’

‘Heb ik het goed dat Zeus, mijn echtgenoot, deze wouden en beken regelmatig met een bezoek vereert?’

Echo wist maar al te goed dat Zeus aan de oever van de rivier, niet ver daarvandaan, onoorbare dingen aan het doen was met een bekoorlijke riviernimf. Haar voorliefde voor drama, romantiek en bedisselen dreef haar ertoe het paar de hand boven het hoofd te houden. Terwijl een stortvloed van inhoudsloos gebabbel over haar lippen gleed, als water uit een fontein, loodste ze de godin weg van de rivier.

‘Er staat een heel mooie steeneik op deze open plek, Majesteit, die ik eigenlijk aan u wilde wijden, met uw permissie... Pardon – Zeus? Nee hoor, die heb ik hier nog nooit gezien.’

‘O ja?’ Hera keek Echo strak aan. ‘Ik heb me laten vertellen dat hij nu hier is. Vandaag.’

‘Nee, nee, koningin! Nee, nee, nee! Integendeel... nog maar een halfuur geleden kwam een dienaar van de Muzen de Helikon af om water te halen uit onze rivier en hij vertelde juist dat de machtige Zeus vandaag in Thespias is om zijn tempel daar te wijden.’

‘O. Goed. Nou, dankjewel.’ Met een kort en ongemakkelijk knikje stapte Hera weer in haar wagen en stoof ervandoor, de wolken in.

Het is nogal pijnlijk als anderen getuige zijn van je pogingen je echtgenoot op een slippertje te betrappen.

Echo huppelde verder, blij dat ze iets nuttigs had kunnen doen voor Zeus en haar medenimf. En eerlijk is eerlijk, een sterfelijk liefdespaar had ze met evenveel plezier geholpen. Ze vond het gewoon heerlijk om het alle geliefden, waar dan ook, gemakkelijker te maken. Zelf had ze nooit werkelijk liefde gekend, afgezien van haar liefde om anderen te helpen in amoureuze zaken, wat naar haar gevoel de meest verheven soort liefde was. Ze was zo onbaatzuchtig dat ze niet eens de moeite nam Zeus of haar zuster te vertellen over haar behulpzame daad, wat iemand die op een beloning hoopte zeker gedaan zou hebben. Al zingend begon ze bloemen te plukken, ervan overtuigd dat je als nimf toch maar een prima leven had.

Echolalie

De volgende dag ontbood Hera, inmiddels terug op de Olympos, de vink die haar als eerste het bericht van Zeus' ontrouw had ingefluisterd.

'Je hebt me voorgelogen,' tierde ze. 'Je hebt me voor gek laten staan!'

Hera greep het vogeltje bij zijn snavel, zodat het nauwelijks nog lucht kreeg, en stond op het punt het op zo'n vreemde en verschrikkelijke manier te straffen dat ons beeld van vinken voorgoed en ingrijpend veranderd zou zijn, maar op dat moment fladderde zijn vrouwtje om haar oren en haar haar en piepte dapper: 'Maar gevreesde vorstin, hij vertelt de waarheid! Ik heb koning Zeus daar zelf gezien. Op hetzelfde moment dat u met die nimf Echo stond te praten lag hij nog geen vijfhonderd meter verderop te rollebollen met een najade. Als u me niet gelooft, kunnen de vlinders en de reigers het bevestigen. Vraag de priesteressen van de tempel in Thespias maar wanneer hij hun voor het laatst een bezoek heeft gebracht. Hij is er al drie maanden niet geweest!'

Hera's greep verslapte en het vogeltje, dat al paars aanliep, her-

den en centaurs en alle denkbare wezens, bewust dan wel onbewust, gilden, zuchtten en flauwvielen in zijn aanwezigheid, dat hij de liefde inmiddels een absurde aangelegenheid vond. Het maakte dat verstandige mensen zich stompzinnig gingen gedragen. Narcissos had een hekel aan al dat gezwijmel en gemijmel. Hij knarsetandde wanneer hij in andermans oog de onmiskenbare blik van verliefdheid zag verschijnen. Die blik had iets wat naar en lelijk was. Zo hongerig, eenzaam en wanhopig, zo broeierig, obsessief en ongelukkig.

Narcissos beschouwde liefde en wellust als een kwaal. Dat was hem een jaar eerder nog eens op de gruwelijkst denkbare manier ingepeperd, toen een jongen, ene AMEINIAS, hem zijn liefde had verklaard. Narcissos had hem zo zachtzinnig mogelijk verteld dat de liefde niet wederzijds was, maar Ameinias nam daar geen genoegen mee en begon Narcissos hinderlijk te volgen. Hij liep 's ochtends met hem mee naar school en staarde hem aan als een verdoold, aanhankelijk hondje, tot Narcissos het niet meer uithield en tegen hem riep dat hij weg moest gaan en nooit meer in zijn buurt moest komen.

Die nacht was Narcissos wakker geworden van een vreemd geluid, ergens buiten zijn slaapkamer. Hij keek uit het raam en zag Ameinias in het maanlicht aan een perenboom hangen met een strop om zijn nek. Voor hij stierf, bracht hij half stikkend nog een vloek uit:

‘Dat je even ongelukkig in de liefde mag zijn als ik, knappe Narcissos!’*

Sindsdien had Narcissos zich aangewend met gebogen hoofd te lopen, zijn lichaam zo veel mogelijk te bedekken, kortaf te zijn tegen vreemden en nooit oogcontact met hen te maken.

Maar nu zag hij, om zich heen kijkend, dat de rest van het jachtgezelschap verder was getrokken en dat hij warempel helemaal alleen was. Hij besloot gehoor te geven aan de verlokkingen van het koele rivierwater en de bemoste oevers. Hij trok snel zijn kleren uit en sprong in het water.

* Volgens sommige bronnen werd Ameinias een zoetgeurend kruid. Dille misschien. Mogelijk anijs. Komijn kan ook.

Zodra haar blik getroffen werd door die gracieuze gedaante waar de waterdruppels goudglanzend van afstroomden, half beschenen door het zonlicht en half bestrooid met schaduwplekjes, stokte Echo's adem in haar keel. En toen ze door het lover het gezicht, het mooie, beeldschone gezicht van Narcissos zag, was ze zichzelf niet meer meester. Had Hera's vloek niet op haar gerust, dan zou ze het vast hebben uitgeschreeuwd. Maar nu keek ze in stille verbazing toe, terwijl de naakte jongeling zijn pijl-en-boog neerlegde en zich op het gras neervlijde om te gaan slapen.

Als de liefde laat komt, komt ze als een tornado. De arme Echo werd totaal overrompeld door haar gevoelens voor die onwaarschijnlijk mooie jongeling. Niets, zelfs het afgrijzen over Hera's vloek, had haar hart ooit zo wild doen bonzen. Het bloed klopte en suisde in haar oren. Het was alsof ze werd meegezogen in het hart van een grote cycloon. Ze moest die verrukkelijke jongeling van dichterbij bekijken, of ze wilde of niet. Als zijn aanblik zulke turbulente hartstochten in haar losmaakte, was het dan niet logisch dat hij hetzelfde zou voelen wanneer hij *haar* zag? Dat kon toch bijna niet anders? Langzaam schuifelde ze naar voren. Ze durfde bijna geen adem te halen. Bij iedere stap voelde ze de spanning toenemen, tot haar hele lichaam trilde en beefde van opwindning. Die verhalen over liefde op het eerste gezicht, waarover ze al haar hele leven had horen zingen, waren dus toch waar! Die beeldschone jongen *moest* haar liefde wel beantwoorden. Anders raakten de kosmos en de schepping kant noch wal.

Natuurlijk weten jij en ik dat de kosmos en de schepping kant noch wal raken en dat ook nooit hebben gedaan. Die harde waarheid zou de arme Echo nu ontdekken.

Of het nu het kloppen van haar hart was of de kreet van een vogel, maar iets maakte dat de slapende Narcissos zijn ogen opsloeg, juist op het moment dat Echo naderbij kwam.

Hij keek haar recht in de ogen.

Echo was een bevallige, ja zelfs lieftallige nimf. Maar het enige wat Narcissos zag waren haar ogen. Alweer die blik! Die gekwelde, hongerige, obsessieve blik. Die behoeftige, smekende ogen. Jakkes!

‘Wie ben jij?’ zei hij terwijl hij zich afwendde.

‘Wie ben jij?’

‘Dat gaat je niet aan. Dat zijn mijn zaken.’

‘Dat zijn mijn zaken!’

‘Niet waar. Jij hebt me wakker gemaakt.’

‘Wakker gemaakt!’

‘Je bent zeker net als alle anderen verliefd op mij.’

‘Verliefd op mij!’

‘Liefde! Ik heb mijn buik vol van liefde.’

‘Vol van liefde!’

‘Gaat niet gebeuren. Nooit. Weg jij!’

‘Nooit weg jij!’

‘Gil maar, het raakt me toch niet. Ik word niet goed van je, alleen je aanblik al.’

‘Alleen je aanblik al!’

‘Houd nou eens op! Snap je me niet?’ riep Narcissos. ‘Uit mijn ogen!’

‘Niet uit mijn ogen!’

‘Ik word gek van je.’

‘Gek van je!’

‘Ga weg voordat ik je iets doe.’

‘Dat ik je iets doe!’

‘Voor het laatst, verdwijn. Ik beheers me nu nog.’

‘Beheers me nu nog!’

Narcissos raapte zijn jachtslinger op en legde er een steen in. ‘Ga weg, of anders... Begrepen?’

‘Anders begrepen!’

De eerste steen miste haar, maar Echo draaide zich om en vluchtte weg voordat Narcissos een volgende steen in zijn slinger kon leggen. Terwijl ze ervandoor ging riep hij haar na:

‘En kom nooit meer terug!’

‘Kom nooit meer terug,’ riep ze.

Ze holde weg, en bleef maar hollen tot ze wenend ter aarde stortte, terwijl haar hart samenkromp van verdriet en schaamte.

De jongen in het water

Narcissos keek haar na. Geërgerd schudde hij zijn hoofd. Zou hij dan nooit verlost zijn van die onnozele, jammerende mensen en hun huilerige, bezitterige gekte? Liefde en schoonheid! Woorden, louter woorden.

Moe en dorstig van alle opschudding en beroering knielde hij neer bij de rivier om een slok water te nemen. Maar zijn adem stakte verbaasd in zijn keel toen hij in het water het mooiste gezicht zag dat hij ooit gezien had, het lieflijke en verraste gelaat van een beeldschone jongeman. Goudblond haar had hij, en zachte rode lippen. Tot zijn opwinding zag Narcissos dat in de betoverende, liefhebbende ogen van de jongeling dezelfde hongerige, behoeftige blik lag die hij bij anderen altijd zo afstotelijk had gevonden. Toch maakte het zien van diezelfde uitdrukking op het verrukkelijke gezicht van de geheimzinnige vreemdeling dat Narcissos' hart luid begon te bonzen en opsprong van vreugde. Dat moest toch betekenen dat dat heerlijke wezen in de rivier er net zo over dacht als hij! Narcissos neeg naar voren om die verrukkelijke lippen te kussen, en de verrukkelijke lippen rezen omhoog om de zijne te kussen, maar juist toen Narcissos zijn gezicht nog dieper vooroverboog, viel het gezicht van de vreemdeling uiteen in duizenden dansende rimpelende stukjes, tot hij het niet meer kon zien en hij merkte dat zijn lippen niets anders beroerden dan koud water.

‘Beweeg je niet, mooie jongen,’ lispelde hij, en die jongen leek hem hetzelfde toe te fluisteren.

Narcissos hief zijn hand op. De jongen hief de zijne op, als om antwoord te geven. Narcissos wilde de verrukkelijke wang van de jongen strelen en de jongen wilde hetzelfde. Maar het gezicht verbrokkelde en verdween in het niets zodra Narcissos te dichtbij kwam.

Ze probeerden het telkens weer, alle twee.

Intussen was Echo – opgezweept en aangemoedigd door haar grote liefde – teruggekeerd om haar geluk nogmaals te beproeven. Nu zat ze in de struiken achter hen. Haar hart sloeg een slag over toen ze hem hoorde zeggen:

‘Ik houd van je!’

‘Ik houd van je!’ riep ze terug.

‘Blijf toch bij me!’

‘Blijf toch bij me!’

‘Ga nooit meer weg!’

‘Ga nooit meer weg!’

Maar toen ze naderbij kwam, draaide Narcissos zich kwaad naar haar om en snauwde:

‘Ga weg! Laat ons alleen. Kom nooit meer terug! Nooit, nooit, nooit!’

‘Nooit, nooit, nooit!’ jammerde Echo.

Met een woeste kreet raapte Narcissos een steen op en wierp die in haar richting. Echo rende weg, maar struikelde. Narcissos pakte zijn boog en zou haar vast en zeker doodgeschoten hebben als ze niet snel overeind was gekrabbeld en in het bos was verdwenen.

Bezorgd tuurde Narcissos opnieuw naar de rivier, bang dat die wonderbaarlijke jongen misschien verdwenen was. Maar nee, daar was hij; hij had een bekommerde en gejaagde uitdrukking op zijn gezicht, maar was nog altijd even mooi en aanbiddelijk, en zijn diepblauwe ogen straalden betoverend. Narcissos ging weer op de oever liggen en bracht zijn gezicht dicht bij het water...

De goden tonen mededogen

Snikkend van verdriet en ontredde Echo de berghelling op en verborg zich in een grot, hoog boven de rivier waar de beeldschone Narcissos op de oever lag.

Stilzwijgend richtte ze een gebed tot haar favoriete godin, Afroditte. In haar doffe wanhoop smeekte ze bevrijd te worden van haar liefdespijn en de ondraaglijke last van haar vervloekte bestaan.

Afrodite verhoorde de gebeden van de nimf naar haar beste kunnen. Ze verlostte de nimf van haar lichaam en het grootste deel van haar fysieke eigenschappen. Maar ze was niet bij machte om Hera's vloek op te heffen, dus de stem bleef over – juist de stem die Echo zo

in de problemen had gebracht, en die nu gedoemd was tot eendeloos herhalen. Niets restte er meer van de ooit zo schone nimf, behalve die altoos antwoordende stem. Nog steeds kun je Echo je laatste woorden horen herhalen wanneer je iets roept in de buurt van grotten, ravijnen, rotswanden, heuvels, straten, pleinen, tempels, monumenten, ruïnes en lege ruimtes.

En Narcissos? Die lag dag in dag uit bij de rivier naar zichzelf te staren, hartstochtelijk en radeloos verliefd op zijn eigen spiegelbeeld, vervuld van liefde voor zichzelf, van verlangen naar zichzelf. Hij had oog voor niemand anders dan zichzelf en dacht ook aan niets en niemand anders dan zichzelf. Hij boog zich over het water, smachtend en kwijnend, tot de goden hem ten slotte veranderden in de ranke, bekoorlijke gele bloem die zijn naam draagt en nog altijd zijn bekoorlijke kelk vooroverbuigt om in plassen, vijvers en rivieren naar zichzelf te kijken.

Aan jou de keus om de eigenschappen die deze onfortuinlijke jonge mensen ons en onze taal hebben nagelaten te beschouwen als gangbare menselijke trekjes, of juist als problematische aandoeningen. Zowel de narcistische persoonlijkheidsstoornis als echolalie (het schijnbaar gedachteloos herhalen wat er is gezegd) is opgenomen in de *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, het handboek met de medische en juridische definities van geestesziekten. De narcistische persoonlijkheidsstoornis, waarover dezer dagen heel wat te doen is, kenmerkt zich door ijdelheid, inbeelding, een overdreven hang naar bewondering, erkenning en applaus, en bovenal door een obsessie met het eigen zelfbeeld. Gevoelens van anderen worden terzijde geschoven en met voeten getreden, en aan zaken als eerlijkheid, oprechtheid en integriteit wordt achteloos voorbijgegaan. Pochen, opscheppen en op wanen gebaseerde overdrijving zijn gangbare symptomen. Kritiek of kleinerende opmerkingen zijn de narcist onverdraaglijk en kunnen leiden tot agressie en bizarre woede-uitbarstingen.*

* In jouw en mijn omgeving komt dat niet voor, natuurlijk...

Misschien kan narcisme nog het best omschreven worden als de behoefte om andere mensen te beschouwen als spiegelende oppervlakken die je alleen voldoening schenken als ze een liefdevol of bewonderend beeld van jouzelf terugkaatsen. Met andere woorden: wanneer je iemand anders in de ogen kijkt, doe je dat niet om te zien wie zij zijn, maar hoe jijzelf in hun ogen weerspiegeld wordt. Als we het zo definiëren, wie van ons kan dan oprecht beweren dat hij niet een spoortje narcisme in zich bergt?